

POSTANOWIENIE

Dnia 19 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Grzegorz Misiurek

SSN Anna Owczarek

w sprawie ze skargi K. S. i D. R. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 czerwca 2016 r., sygn. akt XXVII Cz (...),
w sprawie z wniosku J. G. i H. G.
przy uczestnictwie Skarbu Państwa - Prezydenta W.
o stwierdzenie zgonu W. W., A. G. i S. G.,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 19 czerwca 2018 r.,
zażalenia skarżących na postanowienie Sądu Okręgowego w W.
z dnia 26 czerwca 2017 r., sygn. akt XXVII Ca (...),

uchyła zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Okręgowy w W. odrzucił skargę K. S. i D. R. o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 czerwca 2016 r., sygn. akt XXVII Ca (...) w sprawie o stwierdzenie zgonu z wniosku J. G. i H. G. z uzasadnieniem, iż skarżące

nie wykazały, że pomimo braku udziału w tamtym postępowaniu, zaskarżone postanowienie narusza ich prawa w znaczeniu, o jakim mowa w art. 524 § 2 k.p.c. W ocenie Sądu Okręgowego skarżące nie dochowały też ustawowego terminu do wniesienia skargi (art. 407 § 1 k.p.c.), gdyż pełnomocnik wnioskodawców J. G. i H. G. w postępowaniu w sprawie XXVII Ca (...) o zmianę postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po I. W., w którym skarżące występują w charakterze wnioskodawczyń, w piśmie z dnia 17 czerwca 2016 r. doręczonym zarówno pełnomocnikowi skarżących, jak i pełnomocnikom uczestnika Skarbu Państwa poinformował o wydaniu prawomocnego rozstrzygnięcia w sprawie XXVII (...), zaś pełnomocnik skarżących oraz pełnomocnik Skarbu Państwa w swoich pismach procesowych ustosunkowali się do tej nowej okoliczności oraz wnosili o dołączenie akt tamtej sprawy.

W zażaleniu, skarżące, kwestionując w całości powyższe orzeczenie, wniosły o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Zarzuciły naruszenie prawa procesowego, tj. art. 410 § 1 k.p.c. przez błędne uznanie, że skarga o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w W. jakkolwiek była oparta na ustawowej przesłance w postaci pozbawienia możliwości obrony praw w postępowaniu, w których zarówno skarżące, jak i Skarb Państwa reprezentowany przez Prezydenta W. bez swej winy i wiedzy nie brali udziału w sytuacji, gdy wynik postępowania naruszał ich prawa w ten sposób, że zmiana kolejności w dziedziczeniu po zmarłym I. W. (wskutek dokonanych po przeprowadzonym na wniosek J. G. i H. G. postępowaniu o stwierdzenie zgonu, zmianach w datach śmierci dzieci i wnuka I. W.), ma decydujące znaczenie dla ustalenia pierwszeństwa ustawowego dziedziczenia i tym samym naruszała prawa ustawowego spadkobiercy, tj. Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta W. oraz samych skarżących, które są współwłaścicielami nieruchomości przy ul. P. w W. i mają interes w ustaleniu właściwego spadkobiercy po zmarłych właścicielach tej nieruchomości; art. 524 § 2 k.p.c. przez błędne uznanie, iż skarżące nie mają interesu prawnego w złożeniu skargi o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym postanowieniem Sądu Okręgowego w W. z dnia 9 czerwca 2016 r., sygn. akt XXVII Ca (...), podczas gdy interes prawny

skarżących został przesądzony przez Sąd Okręgowy w W. w sprawie z wniosku skarżących o zmianę postanowienie o stwierdzenie nabycia spadku po I. W., a nadto wobec przyłączenia się do niniejszej sprawy Skarbu Państwa reprezentowanego przez Prezydenta W. (ustawowego spadkobiercy po I. W.), któremu bezspornie przysługuje interes prawny w ustaleniu prawidłowego kręgu spadkobierców po I. W. i nawet gdyby uznać, że skarżące takiego interesu nie wykazały, to wobec popierania skargi przez Skarb Państwa reprezentowany przez Prezydenta W., ich interes prawny uległ konwalidacji; art. 407 § 1 k.p.c. przez błędne uznanie, iż skarga o wznowienie postępowania została złożona z uchybieniem trzymiesięcznego terminu i w tym zakresie podzielenie stanowiska przedstawionego przez pełnomocnika wnioskodawców H. G. i J. G. zaprezentowanego w piśmie procesowym, które nigdy nie zostało doręczone pełnomocnikowi skarżących, i o którym dowiedziały się z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia, podczas gdy skarżące i Skarb Państwa reprezentowany przez Prezydenta W. zapoznali się z aktami sprawy XXVII Ca (...) dopiero po dniu 19 grudnia 2016 r., kiedy to w/wym akta zostały dołączone do toczącego się postępowania przed Sądem Rejonowym w W. w sprawie VI Ns (...) (o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po I. W.), jak również wobec faktu, iż Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie nie wzywał skarżących do podania okoliczności uzasadniających zachowanie terminu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Skarga K. S. i D. R. o wznowienie postępowania dotyczy sprawy z wniosku J. G. i H. G. o: stwierdzenie zgonu z dniem 21 września 1942 r. W. W. s. I. W. i M. zd. G., a w konsekwencji uchylenie postanowienia Sądu Grodzkiego w W. z dnia 9 grudnia 1946 r. o uznaniu za zmarłego W. W. z dniem 9 maja 1946 r.; stwierdzenie zgonu z dniem 23 października 1943 r. A. G. zd. W., c. I. W. i M. L. i uchylenie postanowienia Sądu Grodzkiego w W. z dnia 9 grudnia 1946 r. o uznaniu za zmarłą A. z W z dniem 9 maja 1946 r. oraz stwierdzenie zgonu z dniem 23 października 1943 r. S. G. s. M. G. i A. G. zd. W., a w konsekwencji uchylenie postanowienia Sądu Grodzkiego w W. z dnia 9 grudnia 1946 r. o uznaniu za zmarłego S. G. z dniem 9 maja 1946 r.

Postanowieniem z dnia 6 maja 2015 r., Sąd Rejonowy w W. (sygn. akt I Ns (...)) uwzględnił wniosek w odniesieniu do żądania dotyczącego W. W., zaś w pozostałym zakresie wniosek ten oddalił. W wyniku apelacji wnioskodawców J. G. i H. G., którzy zaskarżyli postanowienie Sądu Rejonowego w części oddalającej ich wniosek, Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 9 czerwca 2016 r., sygn. akt XXVII Ca (...) uwzględnił także i w tej części wniosek.

Z powyższego przedstawienia wynika, że w części rozstrzygającej wniosek w odniesieniu do osoby W. W. prawomocnym orzeczeniem jest postanowienie Sądu Rejonowego. Skarżące powoływały się jednak na nieważność postępowania przed Sądami obu instancji. Mając na względzie treść art. 405 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. właściwym do rozpoznania skargi w tej części jest Sąd Rejonowy, a nie Sąd Okręgowy (zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2013 r., I UO 2/13, nie publ., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2006 r., OSNP 2007, nr 9-10, poz. 134). Sąd Okręgowy był więc właściwy do rozpoznania skargi o wznowienie w takim zakresie, w jakim w sprawie o stwierdzenie zgonu wydał prawomocne orzeczenie. Należy zauważyć, że wprawdzie wniosek J. G. i H. G. obejmował stwierdzenie zgonu trzech osób, jednak, w odniesieniu do każdej z tych osób postępowanie miało charakter samodzielny i niezależny.

2. W świetle art. 410 § 1 k.p.c. dopuszczalność skargi o wznowienie postępowania zależy od oceny, czy przyczyna wznowienia, na której skarga została oparta, istnieje nie tylko formalnie - przez powołanie jej w skardze - lecz czy rzeczywiście występuje i jest uzasadniona (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2014 r., IV CZ 112/13, nie publ.). Zatem, odrzucenie skargi o wznowienie postępowania może nastąpić także wtedy, gdy powołana w niej podstawa wznowienia została sformułowana w sposób odpowiadający ustawie, ale w rzeczywistości podstawa ta nie występuje (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2013 r., III UZ 3/13, nie publ.). W związku z czym, badanie przesłanki oparcia skargi o wznowienie postępowania na ustawowej podstawie, obejmuje również ustalenie, czy podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2010 r., III CZ 18/10, nie publ.).

Zgodnie z art. 524 § 2 k.p.c. zainteresowany, który nie był uczestnikiem postępowania zakończonęgo prawomocnym postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy, może żądać wznowienia postępowania, jeżeli postanowienie to narusza jego prawa. W takim wypadku stosuje się przepisy o wznowieniu postępowania z powodu pozbawienia możliwości działania (art. 401 pkt 2 k.p.c.).

Pozbawieniem możliwości działania w rozumieniu tego przepis jest nieuczestniczenie przez zainteresowanego w postępowaniu z przyczyn niezależnych od niego i wydanie orzeczenia, które narusza jego prawa. Obie przesłanki muszą wystąpić łącznie, co oznacza, że na skarżącym spoczywa obowiązek wykazania, że jest zainteresowanym w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c., który bez swej winy nie brał udziału w postępowaniu, którego dotyczy skarga o wznowienie postępowania, a ponadto, że kwestionowane postanowienie orzekające co do istoty sprawy narusza jego prawa (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2017 r., II CZ 75/17, nie publ., z dnia 8 grudnia 2016 r., I CZ 91/16, nie publ. i z dnia 1 marca 2017 r., IV CZ 118/16, nie publ.). Konieczność wykazania przez skarżącego naruszenia jego praw jako formalnej przesłanki skargi o wznowienie postępowania uwarunkowana jest specyfiką postępowania nieprocesowego, które nie staje się nieważne z uwagi na niewzięcie w nim udziału przez zainteresowanego w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r. - zasada prawna - III CZP 112/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 98). Ze względu na niebezpieczeństwo destabilizacji stosunków prawnych w następstwie wzruszenia prawomocnych orzeczeń, przepis art. 524 § 2 k.p.c., powinien być stosowany ściśle zarówno w zakresie oceny, czy zainteresowany rzeczywiście został pozbawiony możliwości działania, jak i co do tego, czy orzeczenie rzeczywiście narusza jego prawo. Skarga o wznowienie postępowania nie służy korygowaniu wszelkich nieprawidłowych orzeczeń, lecz zmierza do wyeliminowania z obrotu prawnego prawomocnego orzeczenia zapadłego w postępowaniu, które dotknięte jest określonymi przez ustawę wadliwościami (por. postanowienie Sadu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2013 r., IV CSK 687/13, nie publ.).

W sprawie prowadzonej przez Sąd Rejonowy w W. skarżące K. S. i D. R. wniosły o uchylenie postanowienia z dnia 11 maja 2009 r. sygn. akt I Ns (...) stwierdzającego nabycie spadku po I. W., zmarłym dnia 3 listopada 1945 r. na podstawie ustawy na rzecz jego żony M. W. zd. G. zmarłej w dniu 19 listopada 1964 r. po której spadek został stwierdzony na rzecz jej bratanicy J. Z. (po której z kolei spadek nabyli J. G. i H. G.). W tamtym postępowaniu skarżące wskazywały, iż wnioskodawcy J. G. i H. G. nie ujawnili, że w chwili śmierci I. W. żyły jego dzieci A. G. i W. W. oraz wnuk S. G. Zważywszy na obowiązujące w chwili otwarcia spadku po I. W. przepisy (kodeks Napoleona i Kodeks Królestwa Polskiego) jego ustawowymi spadkobiercami były dzieci, natomiast żonie przysługiwało jedynie dożywotnie użytkowanie spadku w 1/3 części.

Postanowieniem z dnia 7 maja 2015 r. Sąd Rejonowy w W. oddalił wniosek skarżących o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po I. W. z powodu braku po ich stronie interesu prawnego. Skarżące K. S. i D. R. są właścicielkami lokali stanowiących odrębne nieruchomości położone w budynku przy ul. P. w W. Z wniosku J. G. i H. G. toczy się postępowanie administracyjne o stwierdzenie nieważności orzeczenia o odmowie przyznania prawa własności czasowej do gruntu przy ul. P. w W. Zdaniem Sądu Rejonowego, jakkolwiek wydanie rozstrzygnięcia w postępowaniu administracyjnym otworzyło J. G. i H. G. drogę do uznania ich za właścicieli odrębnych lokali w budynku przy ul. P. w W. oraz przyznania im prawa użytkowania wieczystego gruntu, ale na chwilę wydawania postanowienia oddalającego wniosek skarżących o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po I. W., J. G. i H. G. nie uzyskali jeszcze prawa własności lokali i użytkowania wieczystego gruntu.

W wyniku apelacji K. S. i D. R., Sąd Okręgowy w W. (sygn. akt XXVII Ca (...)) uchylił postanowienie Sądu Rejonowego i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania, przyjmując wbrew stanowisku Sądu pierwszej instancji, że po stronie skarżących występuje interes prawny w rozumieniu art. 679 k.p.c., bowiem jest prowadzone postępowanie administracyjne, w ramach którego spadkobiercy I. W. (który wraz z żoną M. W. był właścicielem nieruchomości przy ul. P. w W.) dążą do potwierdzenia swoich praw do tej nieruchomości. Decyzją Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 21 grudnia 2012 r.

stwierdzono nieważność orzeczenia administracyjnego Prezydium Rady Narodowej z dnia 3 grudnia 1952 r. odmawiającego dotychczasowym właścicielom prawa własności czasowej do gruntu, w części dotyczącej m.in. lokali mieszkalnych nr 11 i 32 (właścicielką pierwszego z tych lokali jest Z. S. a drugiego D. R.).

W świetle wywodów skarżących spadek po I. W. nabyły jego dzieci, a z uwagi na to, że spadki po nich jako wakujące przeszłyby na Skarb Państwa, od którego skarżące nabyły lokale nr 11 i 32, składając wniosek o zmianę postanowienia spadkowego, zmierzają do wykazania, iż czynione przez J. G. i H. G. starania o odzyskanie praw do nieruchomości przy ul. P. w W. są bezpodstawne, skoro dziedziczącym ewentualne prawa jest Skarb Państwa.

W takich okolicznościach należy przyjąć istnienie po stronie skarżących nie tylko przymiotu zainteresowanych w rozumieniu art. 510 § 1 k.p.c. w sprawie o stwierdzenie zgonu po W. W., A. G. zd. W. i S. G., ale także dostateczne wykazanie, że zapadłe rozstrzygnięcia mają bezpośredni wpływ na ich sferę materialno-prawną. Decyzją Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej z dnia 21 grudnia 2012 r. stwierdzono nieważność orzeczenia administracyjnego Prezydium Rady Narodowej z dnia 3 grudnia 1952 r. odmawiającego dotychczasowym właścicielom prawa własności czasowej do gruntu, w części dotyczącej m.in. lokali mieszkalnych nr 11 i 32. Dlatego kwestia ustalenia dat zgonów wymienionych osób ma istotne znaczenie, bowiem w zależności od kręgu osób uprawnionych do spadku po I. W. sytuacja prawna skarżących w odniesieniu do nabytych od Skarbu Państwa lokali kształtuje się odmiennie, tym bardziej, że skarżone orzeczenia spowodowały uchylenie wcześniejszych postanowień Sądu Grodzkiego z dnia 9 grudnia 1946 r. o uznaniu tych osób za zmarłe z dniem 9 maja 1946 r., a wnioskodawczynią była M. W. zd. G.

Prowadzenie postępowania o stwierdzenie zgonu bez udziału skarżących, po wszczęciu przez nie sprawy o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po I. W. doprowadziło do sytuacji, w której po wydaniu orzeczeń co do istoty w sprawie o stwierdzenie zgonów, nastąpiło zniweczenie skutków prawnych z dokumentów w postaci danych z akt stanu cywilnego (sporządzonych na podstawie postanowień o uznaniu za zmarłych), na których skarżące opierały wniosek o

zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku. W ten sposób zostały pozbawione możliwości wpływu na postępowanie dowodowe w sprawie o stwierdzenie zgonów w zakresie mającym zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po I. W.

3. Dowiedzenie się o podstawie wznowienia (art. 407 k.p.c.) oznacza nie tylko samo rzeczywiste uzyskanie określonej informacji przez stronę i uświadomienie przez nią znaczenia tej informacji w postępowaniu o wznowienie postępowania, ale także zachodzi wówczas, gdy skarżący, wykonujący funkcje profesjonalnego pełnomocnika procesowego, miał możliwość uzyskania takich informacji (lub przynajmniej ich zweryfikowania) przy wykonywaniu tej funkcji, np. w wyniku dostępu do akt sprawy (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2017 r., IV CZ 63/17, nie publ.). Jednak sama możliwość zapoznania się z treścią orzeczenia, nie spełnia jeszcze warunku powzięcia wiadomości o jego wydaniu (por. postanowienie Sadu Najwyższego z dnia 25 maja 2017 r. II CZ 19/17, nie publ., z dnia 21 stycznia 2016 r., III CZ 59/16, III CZ 59/15, nie publ.).

Skarga o wznowione postępowania została wniesiona pod koniec stycznia 2017 r. W sprawie o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po I. W. pełnomocnik J. G. i H. G. w piśmie z dnia 17 czerwca 2016 r., które zostało wysłane pełnomocnikowi skarżących, poinformował o treści orzeczeń zapadłych w sprawie o stwierdzenie zgonu po W. W., A. G. zd. W. i S. G. W piśmie z dnia 5 lipca 2016 r. pełnomocnik skarżących wniósł o dołączenie akt sprawy o stwierdzenie zgonu po tych osobach, w celu umożliwienia zapoznania się ich treścią oraz złożenia dodatkowych wniosków dowodowych. Wniosek ten został ponowiony na rozprawie odwoławczej w dniu 15 lipca 2016 r. Zarządzeniem z dnia 28 listopada 2016 r. Sąd Rejonowy wystąpił o te akta, które dołączono 21 grudnia 2016 r.

Reprezentujący skarżące w sprawie o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku po I. W. pełnomocnik nie miał umocowania do zastępowania ich w sprawie o stwierdzenie zgonu po W. W., A. G. zd. W. i S. G. Dlatego wbrew stanowisku wnioskodawców J. G. i H. G. doręczenie powołanego pisma

procesowego wraz z kopią postanowienia o stwierdzeniu zgonu nie mogło skutkować rozpoczęciem biegu trzymiesięcznego terminu o którym mowa w art. 407 k.p.c. Pełnomocnik skarżących w sprawie o zmianę postanowienia spadkowego po I. W. złożył wniosek o dołączenie akt sprawy o stwierdzenie zgonów, który można traktować jako wniosek, o którym stanowi art. 525 k.c. (skarżące nie mogły bez stosownego wniosku o zgodę zapoznać się z tymi aktami, gdyż nie występowały w tym postępowaniu w charakterze uczestników). W związku z czym, wskazany termin w odniesieniu do skarżących rozpoczął bieg po dołączeniu przez sąd w sprawie o zmianę postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku akt sprawy o stwierdzenie zgonu, co miało miejsce w grudniu 2016 r.

W tym stanie rzeczy, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c.

jw